Дмитренко І.М.,
асистент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування України

УДК 349.6

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «БІОБЕЗПЕКА» ТА «ВЕТЕРИНАРНА БЕЗПЕКА»: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку проблеми забезпечення ветеринарно-санітарного благополуччя є вкрай актуальними для України. Прояви епізоотій хвороб тварин наносять непоправну шкоду сільському господарству. Крім того, такі хвороби та інфекції, як сибірська виразка, сказ, трихінельоз, бруцельоз, є небезпечними також для людини. Тому питання правового регулювання зазначеної сфери суспільних відносин мають значний рівень актуальності на сьогодні.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Передумови юридичного дослідження цих суспільних відносин із позицій права лежать у працях таких відомих учених у галузі екологічного й аграрного права: В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, В.М. Єрмоленка, Н.Р. Малишевої, Т.О. Коваленко, М.В. Краснової, О.Ю. Піддубного, І.І. Каракаша, М.В. Шульги та інших.

Мета статті – дослідити проблематику у сфері ветеринарно-санітарного благополуччя, дати визначення поняття «ветеринарна безпека», встановити співвідношення понять «біобезпека» й «ветеринарна безпека» та визначити їх місце в системі права України.

Виклад основного матеріалу. Попри те, що наразі забезпечення ветеринарної безпеки є вкрай актуальним для суспільства, таке поняття чинним законодавством не передбачене. Крім того, його не виведено також у юридичній і ветеринарній науках. Для того щоб сформулювати вказане поняття, варто проаналізувати низку визначень, які нерозривно з ним пов'язані. Для цього ми проаналізуємо такі поняття: «санітарне та епідемічне благополуччя», «безпечні умови для людини», «середовище життєдіяльності людини», «фактори середовища життєдіяльності», «епізоотологія», «ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя», «фактори середовища життєдіяльності», «ветеринарна медицина», «безпечність об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду».

Відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. безпечними умовами для людини вважається стан середовища життєдіяльності, за якого відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину, а небезпечним фактором є будь-який хімічний, фізичний, біологічний чинник, речовина, матеріал чи продукт, що впливає або за певних умов може негативно впливати на здоров'я людини [7]. Середовищем життєдіяльності людини є сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного й штучно створеного), що безпосередньо оточують людину та визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо [7]. Факторами ж середовища життєдіяльності вважаються будь-які біологічні (вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні, генетично модифіковані організми, продукти біотехнології тощо), хімічні (органічні та неорганічні, природні й синтетичні), фізичні (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, теплове, іонізуюче, неіонізуюче та інші види випромінювання), соціальні (харчування, водопостачання, умови побуту, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо) та інші фактори, що впливають або можуть впливати на здоров'я людини чи на здоров'я майбутніх поколінь [7]. Цим же законом визначено, що санітарне та епідемічне благополуччя населення – це стан здоров'я населення й середовища життєдіяльності людини, за якого показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для цієї території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності перебувають у межах, визначених санітарними нормами.

Варто розглянути також Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р., згідно з яким ветеринарна медицина – це галузь науки й практичних знань про фізіологію та хвороби тварин, їх профілактику, діагностику й лікування, визначення безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження; діяльність, спрямована на збереження здоров'я та продуктивності тварин, запобігання їхнім хворобам і захист людей від зоонозів і пріонних хвороб. Безпечністю об'єктів ветеринарно-санітарного контролю й нагляду є забезпечення того, що об'єкти ветеринарно-санітарного контролю та нагляду не спричинять шкоди здоров'ю людей і тварин, якщо вони вирощені, виготовлені та/або використані за призначенням. Безпечність забезпечується дотриманням вимог, встановлених цим законом, іншими ветеринарно-санітарними заходами та/або технічними регламентами. Ветеринарно-санітарним та епізоотичним благополуччям є забезпечення захисту життя й здоров'я людей і тварин від ризиків, пов'язаних із хворобами тварин, у тому числі зоонозами, а також забезпечення оптимальних умов життя тварин, що запобігають хворобам та шкідливому впливу факторів довкілля на їх здоров'я й продуктивність [5].

Епізоотологія (від грец. *epi* – «над» + *zoon* – «тварина» + *logos* – «учення») – наукова дисципліна, яка вивчає причини, умови, закономірності виникнення, розповсюдження, згасання заразних хвороб тварин, а також розробляє, ґрунтуючись на цьому, заходи профілактики й боротьби. Вона належить до наук, аналогічних за суттю до популяцій інших великих систематичних груп, зокрема до ряду, що містить епіфітотіологію (для світу рослин) та епідеміологію (для людини) [3, с. 7].

Таким чином, за аналогією до розглянутих тверджень ми дійшли висновку, що ***ветеринарна безпека*** – це стан захищеності життя й здоров'я людей і тварин, за якого відсутній ризик, пов'язаний із хворобами тварин та зоонозами, а також відсутній шкідливий вплив вірусних, пріонних, бактеріальних і паразитарних організмів.

Для визначення місця ветеринарної безпеки в системі права України вважаємо за доцільне розглянути такі поняття, як «ветеринарне право», «тваринний світ», «біологічна безпека».

Згідно із Законом України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. тваринний світ вважається одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного й естетичного збагачення та виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової й лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей [8]. Стаття 36 цього ж закону передбачає комплексний підхід до вивчення стану, розроблення та здійснення заходів щодо охорони й поліпшення екологічних систем, у яких перебуває та складовою частиною яких є тваринний світ.

Питання правового забезпечення ветеринарної безпеки є надзвичайно важливим, адже зоонози за свого розвитку мають небезпечні екологічні й соціальні наслідки [3, с. 3]. Загальновідомим є факт, що такі хвороби тварин, як сибірська виразка, сказ, трихінельоз і бруцельоз, є небезпечними також для людини.

Важливим є також твердження, що тваринний світ за своїми біологічними та екологічними ознаками є складником навколишнього природного середовища, зокрема, біологічного різноманіття [4, с. 455].

За своїм характером ветеринарне право є складовою частиною (інститутом) галузі аграрного права. Це цілком логічно, адже тваринництво як найбільша за обсягом сфера зайнятості ветеринарних працівників належить саме до аграрного виробництва, що є предметом аграрного права. Однак така належність досить умовна, адже ветеринари, крім сільськогосподарських, лікують також домашніх і диких тварин. За цією ознакою ветеринарне право перетинається з природоресурсним правом, оскільки дикі й домашні тварини являють собою природний тваринний ресурс, який є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України. Водночас ветеринари разом із лікарями санітарної медицини запобігають поширенню епідемій заразних хвороб, якими хворіють не лише тварини, а й люди. Ці відносини належать уже до галузі екологічного права [1, с. 37–38].

З огляду на зазначене можна дійти висновку, що віднесення поняття «ветеринарна безпека» до галузі екологічного права є цілком логічним і послідовним.

У сфері екологічного права, на нашу думку, ветеринарну безпеку варто вважати частиною біобезпеки, адже відповідно до Закону України «Про систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів» від 31 травня 2007 р. біологічна безпека – це стан середовища життєдіяльності людини, за якого відсутній негативний вплив його чинників (біологічних, хімічних, фізичних) на біологічну структуру та функцію людської особи в теперішньому й майбутніх поколіннях, а також відсутній незворотній негативний вплив на біологічні об'єкти природного середовища (біосферу) та сільськогосподарські рослини й тварини [6]. За нашим визначенням, біобезпека – це стан захищеності біологічних об'єктів природного середовища від негативного впливу біологічних, хімічних, фізичних чинників, здатних вплинути на структуру та функцію живих організмів у теперішньому та майбутньому поколіннях [2, с. 140].

Висновки. З огляду на зазначене можна констатувати, що ветеринарна безпека є складовою частиною біологічної безпеки, яка у свою чергу є складником екологічної безпеки як інституту екологічного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ветеринарне право : [підручник] / за ред. В.М. Єрмоленка. – К. : НУБіП України, 2015. – 300 с.

2. Дмитренко І.М. Щодо визначення поняття «біобезпека» та його місця в системі права України / І.М. Дмитренко // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Серія «Юридичні науки». – Запоріжжя : ЗНУ, 2016. – № 2. – С. 138–143.

3. Загальна епізоотологія / [Б.М. Ярчук, П.І. Вербицький, В.П. Литвин та ін.] ; за ред. Б.М. Ярчука, Л.Є. Корнієнка. – Біла церква, 2002. – 656 с.

4. Правові форми екологічного контролю : [навч. посібник] / [М.В. Краснова, Е.В. Позняк, Т.П. Коваленко та ін.] ; за ред. М.В. Краснової. – К. : Алерта, 2012. – 760 с.

5. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2499-XII // Відомості Верховної ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 531.

6. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів : Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103 // Голос України. – 2007. – № 108. – С. 20–21.

7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4005-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

8. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-14 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

Дмитренко І.М. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «БІОБЕЗПЕКА» ТА «ВЕТЕРИНАРНА БЕЗПЕКА»: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено проблематику у сфері ветеринарно-санітарного благополуччя. Визначено, що ветеринарна безпека – це стан захищеності життя й здоров'я людей і тварин, за якого відсутній ризик, пов'язаний із хворобами тварин та зоонозами, а також відсутній шкідливий вплив вірусних, пріонних, бактеріальних і паразитарних організмів. Встановлено співвідношення понять «біобезпека» та «ветеринарна безпека». Досліджено місце зазначених понять у системі права України. Визначено, що ветеринарна безпека є складовою частиною біологічної безпеки, яка у свою чергу є складником екологічної безпеки як інституту екологічного права.

Ключові слова: біобезпека, ветеринарна безпека, ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя, санітарно-епідемічне благополуччя, зоонози.

Дмитренко И.Н. СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ «БИОБЕЗОПАСНОСТЬ» И «ВЕТЕРИНАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ»: ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

В статье исследована проблематика в сфере ветеринарно-санитарного благополучия. Определено, что ветеринарная безопасность – это состояние защищенности жизни и здоровья людей и животных, при котором отсутствует риск, связанный с болезнями животных и зоонозами, а также отсутствует вредное воздействие вирусных, прионных, бактериальных и паразитарных организмов. Установлено соотношение понятий «биобезопасность» и «ветеринарная безопасность». Исследовано место указанных понятий в системе права Украины. Определено, что ветеринарная безопасность является составной биологической безопасности, которая в свою очередь является составной экологической безопасности как института экологического права.

Ключевые слова: биобезопасность, ветеринарная безопасность, ветеринарно-санитарная и эпизоотическая безопасность, санитарно-эпидемическое благополучие, зоонозы.

Dmytrenko I.M. LEGAL ASPECT OF RELATIONSHIP BETWEEN THE CONCEPTS "BIOSAFETY" AND "VETERINARY SAFETY"

At present it is extremely relevant for Ukraine to ensure veterinary and sanitary welfare. Manifestations of epizootic diseases of animals lead to irreparable harm to agriculture. In addition, such illnesses and infections such as anthrax, scabies, trichinosis, and brucellosis are also dangerous for a man. That is why the issues of legal regulation of this sphere of public relations are relevant for today.

During writing this article our task was to examine the issues of veterinary and sanitary welfare, define the concept of "veterinary safety", establish the correlation of the concepts "biosecurity" and "veterinary safety" and determine their place in the law system of Ukraine.

At present the provision of veterinary safety is extremely urgent for society, but current legislation does not provide such concept. In addition, it is not derived either in the legal or veterinary sciences. To formulate the concept we analyzed a number of definitions that are inextricably linked with it: "sanitary and epidemic well-being", "safe conditions for a person", "environment of human life", "factors of the environment of life", "epizootology", "veterinary-sanitary and epizootic well-being", "factors of the environment of life", "safe conditions for a person", "veterinary medicine", "safety of veterinary and sanitary objects of control and supervision".

After examining a number of statements we concluded that veterinary safety is a state of protection of life and health of people and animals in which there is no risk connected with animal diseases and zoonosis and there is no harmful effects of viral, prion, bacterial and parasitic organisms.

To determine the place of veterinary safety in Ukrainian law we considered the following concepts: "veterinary law", "animal world", "biological safety".

The result of the study definitions mentioned above gives the right to conclude that the concept of "veterinary safety" in the field of environmental law is quite logical and consistent.

In our view, veterinary safety should be a part of biosafety since. According to the Law of Ukraine "On the system of biosafety in the creation, testing, transport and use of genetically modified organisms" of May 31, 2007, biological safety is a state environment of human life in which there is no negative influence of its factors (biological, chemical, physical) on the biological structure and function of the human person in the present and future generations, and also there is no irreversible negatively impact on biological objects of the natural environment (biosphere) and agricultural plants and animals.

The obtained results of studying the interrelation between biological safety and veterinary safety shown that veterinary safety is an integral part of biological safety, which in its turn forms part of ecological safety as an institute of environmental law.

Key words: biosafety, veterinary safety, veterinary-sanitary and epizootic well-being, sanitary-epidemic well-being, zoonoses.